

(НИН, 30. 07. 2009)

Министар спољних послова Вук Јеремић је све мање популаран у Бриселу, али га изгледа све више цене у Србији. Министар унутрашњих послова Ивица Дачић је нешто мање популаран у отаџбини, али му муњевито расте рејтинг у Бриселу. Шеф српске дипломатије, изгледа, мирно подноси свакодневна амбасадорска оговарања, покушава да новим дипломатским иницијативама, отварањем нових поља деловања, надомести озбиљан застој у европским интеграцијама. Разговор за НИН вођен је током викенда, након што је са турским колегом Ахметом Давутоглуом, у Новом Пазару, обавио унутрашњу дипломатску мисију – помирио Расима Љајића и Сулејмана Угљанина.

- Посета турског министра може имати стратешки значај не само за односе Србије и Турске, већ и за стабилност читавог Балкана. Не само због растуће улоге Анкаре у међународној заједници, већ и зато што је однос са исламом једно од најважнијих питања са којима ће се суочити Европа у 21. веку. Начин на који ће се Унија односити према исламу у деценијама које су пред нама у великој мери ће утицати на догађаје у свету, као и на њен глобални значај и улогу у њима. А директан додир ислама са Европом, као и дефинисање будућих односа те две цивилизације ће се у доброј мери догађати управо код нас на Балкану. Србија мора имати озбиљан однос према исламу, политику која га не антагонизира, већ га третира као интегрални део друштва. Верујем да би нам један од главних партнера у томе могла бити Турска.

Уважени професор Дарко Танасковић је у недавном интервјуу НИН-у позвао на опрез када се говори о стратешком партнерству са Турском јер њени интереси на Балкану нису баш у сагласности са нашим интересима. Можемо се подсетити да је Турска међу првима признала Косово...

- Чињеница да је Турска признала Косово јесте свакако отежавајућа околност за оно што желимо да постигнемо у будућности. Али, у реалној политици не постоје савршене прилике. Многи аналитичари износе извесне резерве и позивају на опрез према

политици Анкаре не само на Балкану, већ и на Кавказу у Азији. Независност њене спољне политике, од одбијања да сарађује са Бушовом владом у инвазији Ирака преко независне посредничке улоге на Блиском истоку до изузетно контроверзног односа према Кини, упућује на закључак да је реч о новој, самоувереној Турској, која је свесна својих капацитета и жели да игра значајнију улогу, земљи која се трансформише из традиционалног стратешког попришта у стратешког актера. Мислим да би требало стрпљиво и пажљиво градити односе и поверење, ако желимо да успоставимо стратешко партнерство од којег бисмо могли имати огромну корист.

А где ви видите ту корист?

- Пре свега у стабилизацији интеррелигијских односа, који се на Балкану рефлектују и на међуетничке и међудржавне односе. Турска је на овим просторима присутна стотинама година и наставиће да игра важну улогу без обзира на то да ли ће постати чланица Европске уније. Будући да она има и озбиљне економске капацитете, разговарали смо о значајним инвестицијама на подручју Санџака, иначе веома осетљивом делу Србије. Ту пре свега мислим на турску инвестицију у аутопут који би туда пролазио.

Рекли сте да Турска може много да допринесе стабилизацији интеррелигијских односа, али је посета шефа турске дипломатије већ довела до стабилизације унутаррелигијских односа, односно до помирења двојице лидера, Расима Љајића и Сулејмана Угљанина. Како је до тога дошло?

- Учињен је значајан искорак у стабилизацији локалних прилика, али на томе треба да се ради и даље. Није било лако припремити ову посету, било је тешких момената у разговорима који су јој претходили, али она је завршена на најбољи могући начин. Мислим да је важну улогу одиграла понуда Турске да инвестира под условом да се стабилизују локалне прилике.

Односи Србије са једном другом великом исламском земљом су предмет ватрених расправа по страним амбасадама. Србији, а пре свега вама, замера се што смо једина европска земља која није у УН осудила кршења људских права у Ирану.

- Ту не сме бити никаквих нејасноћа. Србија је у потпуности посвећена очувању стандарда људских права, свуда у свету, а то пре свега показује сталним напретком на том пољу у нашој земљи. Када се воде дискусије о људским правима у међународној арени, на моју велику жалост могу да приметим да имамо државе у којима се драстично крше људска права, на пример Саудијска Арабија, али о томе ретко долази до дебате у УН, коју блокирају неки од главних заговорника осуде Ирана у истом контексту. Ово није ни место ни време да детаљно анализирамо стање људских права у Ирану, али свака земља треба да са великом дозом трезвености приступа тим расправама, узимајући у обзир своје свеобухватне интересе. Техеран је одиграо значајну улогу у нашој дипломатској борби за очување територијалног интегритета. Ми смо се нашли у веома незгодној ситуацији када је један број исламских земаља покушао да питање Косова представи као верско питање. Пошто је наш кредибилитет у муслиманским земљама озбиљно нарушен током деведесетих година, питање је шта би се догодило са бројем признавања да Исламска Република Иран није на експлицитан начин јавно изнела став да Косово није верски, већ политички проблем. То се мора узети као један од параметара када одлучујемо како да се поставимо у међународној арени. Наравно, то је један од параметара, не и једини, и наставићемо пажљиво да пратимо ситуацију.

Да ли све чешће окретање источним земљама заправо говори да сте уморни од Европе?

- Спољна политика има три подједнако важна приоритета – прикључење Европској унији, одбрана Косова и односи у региону. Од та три приоритета, овај везан за Косово је најсложенији, јер се ту суочавамо са отпором неких од најутицајнијих земаља света. Приморани смо да водимо глобалну борбу да што мањи број земаља призна Косово, због чега можда неким на први поглед изгледа да нам је однос са Азијом, Африком, или Латинском Америком важнији од односа са Европом. То није тачно. Чланство у ЕУ је централни, стратешки приоритет Србије.

Нисте се, дакле, уморили од Европе?

- Никако. Понављам, то је наш централни стратешки приоритет.

А да ли се Европа уморила од нас?

- Многи говоре о умору од проширења, с обзиром на то да Европа пролази не само кроз економску, већ и институционалну кризу. Лисабонски споразум за сада нису ратификовале све државе чланице, због чега се доводи у питање општи ентузијазам за даље проширење. У политичком смислу, нико срећом не доводи у питање обећање дато 2003. у Солуну земљама западног Балкана да су им врата Европе отворена. Али, у практичном смислу смо сведоци тога да процес приступања иде спорије него пре.

Да ли доношење оваквог закона о информисању, који се тешко може описати као европски, значи да је Влада Србије свесна да је Европа веома далеко, па предлага овакав закон, док Европа опет у тишини прати усвајање закона јер је можда свесна да ће проћи доста времена док Србија закуца на њена врата?

- То је пре свега унутрашњеполитичко питање и као такво није у домену рада министарства на чијем сам челу. Чињеница је да, уколико желимо да приступимо ЕУ, морамо да све своје законе и регулативе прилагодимо европским стандардима. Да ли је овај закон у потпуности у складу са европском регулативом, нисам у стању да проценим али, као и сви, са пажњом пратим жустру дебату о том питању.

А ви то не доводите у питање?

- Немам сва потребна знања да бих формирао дефинитиван став, али видим да један број људи у чију стручност немам разлога да сумњам доводи у питање неке делове овог закона.

Укидање виза јесте први озбиљнији успех ове владе. Шта вам говори чињеница да то укидање виза неће важити за грађане Србије са Косова? Да ли је тиме Србија посредно признала да Косово није њен део?

- Никако се не бих сложио са тим. Србија ће, бар док ова влада траје, наставити да води политику у којој су подједнако важни и европска будућност и Косово. Ослобађање стега из прошлости, укључујући и изједначавање права наших грађана са осталим грађанима Европе на слободу кретања ни на који начин не доводи у питање нашу косовску политику. Чињеница је да на Косову, након 10 година међународне управе, постоје безбедносни услови који су другачији у односу на остатак Србије, због чега ће

највероватније бити неопходно различито третирање путних исправа издатих грађанима који имају пребивалиште у покрајини. Постоји сличан преседан који ја често цитирам – грађанима Велике Британије којима је издат пасош на британским острвима нису потребне америчке визе, док житељи из неког другог дела Уједињеног Краљевства немају ту привилегију. То, наравно, не доводи у питање суверенитет британске круне над целом државном територијом.

Медији су преносили да вас је председник Тадић критиковао јер сте наводно присвојили успех за укидање виза?

- То су чисте спекулације. Реч је о заједничком напору свих државних институција, са председником Републике на челу, који су синхронизовано радили и дошли надомак великог успеха.

У медијима се такође воде расправе о подели Косова. Ви сте већ демантовали да вам је таква идеја блиска, али ме занима да ли се у влади о тој идеји уопште размишља, разговара?

- Ми смо у потпуности посвећени тешком, али верујем ипак остваривом циљу - обнови дијалога о статусу покрајине. Приштинске власти и они који их у међународној арени подржавају тренутно одбијају било какву дискусију о том питању и тврде да је косовска прича завршена једностраним проглашењем независности. Борба за обнављање преговора је тешка, али верујем да ћемо после изношења мишљења Међународног суда правде имати аргументе да се вратимо за преговарачки сто. Када се то догоди, надам се да ће све стране исказати добру вољу и флексибилност да би се дошло до трајног и за све прихватљивог решења, а параметре тог решења у овом тренутку не би било добро дискутовати у јавности. Један од разлога што претходни преговарачки напори нису уродили плодом, јесте то што су стране у преговорима јавно лицитирале шта би за њих било једино прихватљиво решење. Што се нас тиче, коначни компромис би морао да буде такав да не наруши уставни оквир и да буде јасно подржан од грађана Србије.

Не искључујете могућност промене Устава, како би разговори о евентуалној подели Косова били могући?

- Нисам то рекао. Мислим да нема никаквог смисла да се сада упуштамо у такве спекулације. Али понављам да би свако решење морало да буде подржано од грађана и у складу са Уставом наше земље.

Раније су разни министри редовно, а посебно у изборним кампањама, излазили са роковима о европским интеграцијама. Можете ли да се упустите у прогнозе о српским роковима за Европу?

- Јако би незахвално и неодговорно било говорити о томе. Постоје параметри у овој једначини који нису у нашој контроли. Лично верујем да ће бити настављен процес проширења, али да нико у овом тренутку не може да предвиди којим темпом. Наш централни приоритет је улазак у ЕУ, али као држава морамо тежити томе да своје државне проблеме решавамо независно од конкретне могуће динамике приступања ЕУ. Било би далеко једноставније уколико би убрзано ишли ка Бриселу, али пошто је та брзина под знаком питања не само због нас, већ и из многих других разлога, ми морамо одговорно и избалансирано приступати решавању свих проблема са којима се суочавамо, ниједног тренутка не одступајући од европских интеграција као коначног циља.

Прошле године је после избора и формирања владе изгледало као да су Србија и ЕУ на меденом месецу, да су Србији отворена сва европска врата. Шта се то догодило за тих годину дана, како су се охладели ти односи?

- Ово је по мени апсолутно “најевропскија” влада који неки демократски процес може да изнедри у Србији. Као такви, ми смо снажно опредељени ка европској будућности, али процес проширења Уније на Балкан је успорен добрим делом и због процеса у којима ми нисмо једини фактор одлучивања. Ту наравно не покушавам да екскулпирам нас или владе других земаља западног Балкана. Свакако да може и боље и више, али неки од проблема потичу и изван наших граница.

А шта је са одговорношћу владе. Је ли она можда изневерила нека очекивања у Бриселу?

- Ми смо били јасни и искрени када смо рекли да желимо да се прикључимо ЕУ али и да

дипломатски и правно бранимо своју територијалну целовитост, користећи у тој борби све ресурсе који се налазе на располагању једној сувереној држави. Ова влада није направила ниједан “фаул” према својим европским партнерима. Могуће је да смо били нешто успешнији у одбрани Косова него што су многи очекивали, али то свакако није разлог за хлађење односа.

Ви се у дипломатским круговима апострофирате као неко ко ремети те односе, јер превише инсистирате на Косову. Европа је наводно очекивала да ће влада, па и ви, Косово полако стављати у други план...

- То није моја лична политика. Свако ко би обављао мој посао сигурно би радио исто, јер су то грађани подржали на изборима. То је јединствена државна политика, дефинисана у Народној скупштини.

После посете америчког потпредседника Џозефа Бајдена поново се воде расправе о чланству у НАТО-у јер је то, наводно, један од незваничних али веома важних предуслова да би нека балканска земља ушла у ЕУ. Да ли вам је неки од саговорника тако нешто саопштио?

- Приликом посете потпредседника Бајдена та дилема је у потпуности отклоњена – Србија неће бити условљавана на путу ка ЕУ чланством у НАТО-у. Овог тренутка, чланство у НАТО-у није тема. Мислим да војна неутралност Србије неће бити предмет ревизије у догледно време. Ова земља је обавезујућом одлуком Народне скупштине војно неутрална и не очекујем да ће се то променити.

Када су вас недавно питали да изаберете између Обаме и Путина, нисте пропустили прилику да се изјасните за Путина. Да ли шеф дипломатије треба да на тај начин изражава своје симпатије?

- То не би требало посматрати на персонализован начин, није то мој однос према једној или другој личности, већ однос према политици која се води према нашој земљи. Ми желимо да имамо најбоље могуће, подједнако добре односе и са једном и са другом државом, али овог тренутка је чињеница да са Руском Федерацијом немамо отворених питања. Русија нас снажно подржава у свим нашим прокламованим националним

приоритетима, не само када је реч о Косову, већ и у процесу евроинтеграција. Са САД, на моју велику жалост, то није случај – имамо једно отворено питање, будући статус Косова. Али понављам, искрено се надам да ћемо у будућности имати подједнако добре односе и са Москвом и са Вашингтоном. Учинићемо све што је у нашој моћи да тако буде.

Када би неко исто питање поставио на седници владе, да ли бисте остали у манџини?

- Не могу да замислим ситуацију у којој би се чланови владе изјашњавали о том питању.

Причали смо о два приоритета спољне политике, али нисмо ништа рекли о трећем приоритету – добросуседским односима. Обично се каже да неће бити стабилности на Балкану без добрих односа Србије и Хрватске, али смо сведоци да, осим неких фраза и лепих изјава о унапређењу сарадње, ти односи као да се годинама нису померили са мртве тачке..

- На моју велику жалост, нису чак ни све изјаве тако лепе. Чињеница је да са Хрватском имамо читав низ тешких, отворених питања, које желимо да затворимо. Хрватска декларативно изражава спремност да те проблеме реши, али до сада нисмо били у прилици да то учинимо.

Која су то отворена питања?

- Питање имовине Срба у Хрватској, тужба за геноцид коју је Хрватска поднела Међународном суду у Хагу, питање пласмана српског капитала и производа у Хрватској... Када буде постојала и практична спремност да се седне и озбиљно разговара, надам се да ћемо ту прилику искористити да побољшамо ситуацију, јер Србија има огроман интерес да то учини. Заиста желимо најбоље могуће односе са свим суседима, укључујући и са Хрватском. Последње изјаве и гестови неких хрватских званичника, на моју велику жалост, не уливају наду. Дао бог да грешим и да ће се у најскоријој будућности ствари променити, јер мислим да је прошло време када смо себи могли да приуштимо затварање очију пред нагомиланим проблемима.

Јесте ли питали хрватског колегу Јандроковића или неког другог званичника зашто се не решавају ти проблеми и који сте одговор добили?

- Сви наши разговори су врло уљудни, увек се изражава спремност за разрешење међусобних спорова, али до тога још увек не долази. Надао сам се да ћемо имати прилику да почнемо конструктивне разговоре током моје посете Хрватској, где је требало да учествујем на Кроација самиту у Дубровнику. Посета није отказана кривицом наше стране, али се надам да ће до сусрета ускоро доћи.

Зашто је отказана?

- Зато што није испоштован прецизно и јасно договорен формат учешћа, о чему смо обавештени мање од 24 часа пре почетка скупа. На моју велику жалост, нисмо имали избора сем да откажемо посету.

(Разговарао: Батић Бачевић)